

Rättspsykiatriska regionkliniken
Jan Cederborg

2015-11-19

Dnr: RS 2015-604

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkande – Rapport från Bergwallkommissionen (SOU 2015:52)

Region Östergötland har beretts möjlighet att yttra sig över betänkandet ”Rapport från Bergwallkommissionen (SOU 2015:52)”.

Sammanfattning

Region Östergötland delar utredningens slutsats att flera av de brister som utredningen funnit ”varit en följd av enskilda aktörers förhållningssätt och bedömningar” och att det därmed inte föreligger några *strukturella* brister inom den rättspsykiatriska vården som haft betydelse för Bergwallfallet. Trots detta menar regionen, också i enlighet med utredningens förslag, att den nationella samordningen och tillsynen över den rättspsykiatriska vården ändå behöver stärkas.

Region Östergötland delar också utredningens uppfattning att det bör utredas huruvida ett system för kvalitetssäkring av sakkunnigutlåtanden till domstol kan inrättas. Särskilt gäller detta den stora mängd av sakkunnigutlåtanden avseende de rättspsykiatriska riskbedömningarna som regelbundet tillställs domstolarna. Här finns uppenbart en stor variation i landet vad gäller såväl vetenskapliga utgångspunkter hos dem som utformar dem, som avseende vilka krav domstolarna ställer på dessa utlåtanden. Detta är en viktig rättssäkerhetsfråga som bör ha hög prioritet.

Region Östergötland ställer sig också positiv till att närmare utreda den rättspsykiatriska forskningen och kartlägga vilka behov och brister som finns därvidlag. Det är uppenbart att svensk rättspsykiatrisk forskning idag står sig internationellt mycket stark inom vissa områden (särskilt inom området riskbedömningar), medan den närmast lyser med sin frånvaro när det gäller klinisk medicinsk/psykiatrisk forskning.

Synpunkter på betänkandet

Inledningsvis ska sägas att Region Östergötland anser att det är tillfredsställande att utredningens slutsatser innebär att det blivit tydligt för politiker och allmänhet att dagens rättspsykiatriska vård inte är behäftad med

strukturella brister av allvarligt slag. Det finns dock, vilket utredningen påpekar, visst behov av utveckling och översyn av vissa områden.

Region Östergötland vill särskilt betona vikten av tre av utredningens förslag, nämligen se över möjligheten att inrätta ett system för kvalitetssäkring av sakkunnigutlåtanden, göra en översyn av den rättspsykiatriska forskningen, och utveckla en vidgad kollegial samverkan samt frågor om nationell samordning, kvalitet och tillsyn.

Möjligheter att inrätta system för kvalitetssäkring av sakkunnigutlåtanden

När det gäller de rättspsykiatriska underlagen för domstolens riskbedömningar går det bland annat att läsa följande i Kjell Asplunds underlagspromemoria:

”Farlighetsbedömningar ligger alltså till grund för förvaltningsrättens omprövning av den rättspsykiatriska tvångsvården var sjätte månad. Utifrån de intervjuer med olika aktörer som vi genomfört förefaller bedömningarna och domstolsbesluten oftast vara slentrianmässiga. Denna bedömning baseras inte bara på Bergwallsaken utan också på information om hur det i allmänhet går till vid förhandlingarna i förvaltningsrätterna. Patientens faktiska möjligheter att göra sin röst hörd är små. Det juridiska ombudet och rättsens medicinsk sakkunniga förefaller i regel vara passiva. Min bedömning är att den passivitetskultur som utvecklats i många, dock inte alla, av förvaltningsdomstolarna behöver brytas.” (s. 673).

Detta måste ses om en allvarlig kritik - inte minst i de fall då domstolarna själva är passiva. I sådana fall sätts i praktiken hela det rättsliga systemet ur spel eftersom det i praktiken inte längre är domstolen som dömer, utan den eller de som utformat bedömningarna.

I Region Östergötlands arbete vid Rättspsykiatriska regionkliniken i Vadstena har denna fråga tagits på stort allvar. Riskbedömningarna är naturligt integrerade som en viktig utgångspunkt i patienternas vårdplaner och är baserade på strukturerade evidensbaserade metoder. Det måste vara tydligt för en domstol vilka risker som finns hos en patient, och hur detta angrips i vårdarbetet. Utgångspunkten måste vara att ge domstolen ett så fullödigt beslutsunderlag som möjligt – inte att slentrianmässigt servera domstolen ett knapphändigt och redan färdigt beslut. Region Östergötland delar således utredningens uppfattning att det bör utredas huruvida ett system för kvalitetssäkring av sakkunnigutlåtanden till domstol kan inrättas.

Översyn av den rättspsykiatriska forskningen

Svensk rättspsykiatrisk forskning är idag mager – åtminstone vad gäller klinisk forskning. Skälet är enkelt, få läkare utbildar sig till psykiatrer och

Rättspsykiatriska regionkliniken
Jan Cederborg

2015-11-19

Dnr: RS 2015-604

än färre söker sig till rättspsykiatrin. Det råder sedan många år tillbaka en närmast akut brist på rättspsykiatrer i Sverige, vilket fått effekter som hög medelålder, många utländska importörer av oerfarna psykiatrer, och hyrläkare med en ambulerande tillvaro mellan olika kliniker. Det är förstås inte lätt att bygga upp en forskningsorganisation under sådana förhållanden.

Trots dessa minst sagt besvärliga förutsättningar har de flesta rättspsykiatriska enheter ändå satsat på någon slags FoU-verksamhet. Denna verksamhet måste betecknas som relativt framgångsrik – i alla händelser kan den generellt sett inte betecknas som bristfällig eller som ett strukturellt problem. Detta med ett undantag, klinisk psykiatrisk behandlingsforskning lyser i det närmaste med sin frånvaro.

Region Östergötland välkomnar den föreslagna översynen av svensk rättspsykiatrisk forskning. Om mer forskarmedel avsätts för klinisk rättspsykiatrisk forskning kan det möjligen bidra till att fler forskarintresserade psykiatrer söker sig till den rättspsykiatriska vården.

Nationell samordning, kvalitet och tillsyn

En rad argument för nationell samordning lyfts fram i underlagspromemorian (s. 686). Flera vitala områden omnämns där Region Östergötland anser att vidare beslut om utredning kring förslagen bör fattas för att säkerställa jämlik vård och kvalitet.

Under senare år har arbetet med så kallade ”kollegiala revisioner” initierats mellan landets regionkliniker. Planering och genomförande har påbörjats men i alltför blygsam omfattning och frekvens så här långt. Tyvärr varierar vilja till transparens, resurser och motivation mellan de olika rättspsykiatriska vårdinrättningarna och deras tillhörande landsting/regioner. Region Östergötland vill särskilt betona vikten av att skapa incitament för att stimulera och motivera rättspsykiatriska enheter till granskning och öppenhet.

Idag bedriver Inspektionen för Vård och Omsorg (IVO) tillsyn av landets rättspsykiatriska enheter. Det finns en upplevd diskrepans mellan de olika IVO-enheternas bedömning och kompetens inom rättspsykiatriska frågor. Av det skälet förordas att en utvald IVO-enhet får ett särskilt uppdrag att utöva tillsyn för landets rättspsykiatriska enheter. Kanske i kombination med Kriminalvårdens enheter.

Enligt delegation för Region Östergötland

Susan Ols
Regionjurist